

Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ Η (BULLYING) ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Με τον όρο σχολικός εκφοβισμός ή αλλιώς θυματοποίηση (bullying) γίνεται λόγος για μία μορφή σωματικής, λεκτικής ή κοινωνικής επιθετικότητας, η οποία αποτελεί την πλέον διαδεδομένη μορφή επιθετικής μορφής συμπεριφοράς στο χώρο του σχολείου. Πρόκειται για ένα πολυπρισματικό φαινόμενο, εφόσον οφείλεται σε πληθώρα παραγόντων, έχει πολλές συνέπειες κι εμπλέκει ένα μεγάλο αριθμό προσώπων. Εξαιτίας αυτού αποτελεί ένα πεδίο που συγκεντρώνει αυξανόμενο ενδιαφέρον.

Μία εννοιολογική προσέγγιση του όρου αναφέρει, ότι ένας μαθητής εκφοβίζεται ή θυματοποιείται, όταν «εκτίθεται επανειλημμένα και για αρκετό χρονικό διάστημα σε αρνητικές πράξεις άλλου ή άλλων μαθητών, που εκδηλώνονται ως μορφές βίαιης ή επιθετικής συμπεριφοράς» (Τσιάντης, 2008). Ο όρος bullying περικλείει πράξεις παραβατικού χαρακτήρα, οι οποίες τελούνται από ανήλικους εναντίον ανηλίκων κι έχουν επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα. Κατά τη διάρκεια των πράξεων αυτών ο πιο δυνατός ανήλικος ή ομάδα ανηλίκων επιτίθεται στο λιγότερο δυνατό ανήλικο ή ομάδα ανηλίκων. Σκοπός του δυνατού ανήλικου είναι να εκφοβίσει, να βλάψει και να ταπεινώσει κάποιον (Σπυρόπουλος, 2008).

Στο φαινόμενο του bullying εμπλέκονται πολλά μέρη:

- Το παιδί που δέχεται βία
- Το παιδί ή ομάδα παιδιών που ασκεί βία
- Τα παιδιά θεατές
- Οι εκπαιδευτικοί
- Οι γονείς

Σύμφωνα με τον Olweus (1993) η σχολική βία και ο σχολικός εκφοβισμός παρατηρούνται, όταν ένα παιδί «εκτίθεται, κατ' επανάληψη και σε διάρκεια χρόνου, σε αρνητικές πράξεις από ένα ή περισσότερα άτομα.» Ο όρος «αρνητική πράξη» αναφέρεται στην πράξη εκείνη με την οποία «ένα άτομο προκαλεί εσκεμμένη βλάβη ή συναισθηματική δυσκολία σε άλλο άτομο, μέσω σωματικής επαφής, λεκτικώς ή με άλλους τρόπους.»

Μια σημαντική παράμετρος η οποία τονίζεται και θεωρείται υπό παρατήρηση είναι η έννοια της επανάληψης. Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού δεν είναι ένα μεμονωμένο γεγονός. Δεν είναι ένας απλός τυχαίος καβγάς μεταξύ δυο παιδιών στη σχολική αυλή. Το αποτέλεσμα αυτής της πράξης είναι η δεύτερη σημαντική παράμετρος. Οι πράξεις σχολικού εκφοβισμού έχουν αποτέλεσμα ή θα μπορούσαν να έχουν ως αποτέλεσμα σωματική βλάβη ή συναισθηματικές δυσκολίες (δυσκολίες συμπεριφοράς) πάνω στο παιδί. Η τελευταία παράμετρος έχει να κάνει με τις μορφές του σχολικού εκφοβισμού ο οποίος μπορεί να είναι σωματικός, λεκτικός ή με οποιαδήποτε άλλη μορφή.

Γενικά το Bullying μπορεί να περιλαμβάνει :

- Άσκηση φυσικής βίας, χτυπήματα, τσιμπήματα, δαγκωνιές, σπρωξιματα,
- Εσκεμμένο ή συχνό αποκλεισμό μαθητών από κοινωνικές δραστηριότητες, κοινωνική απομόνωση ή αποκλεισμό
- Σεξουαλική παρενόχληση
- Χρησιμοποίηση υβριστικών ή περιπαικτικών εκφράσεων, πειράγματα, παρατσούκλια, κοροϊδία
- Απειλές και εκβιασμό
- Υβριστικές ή περιπαικτικές εκφράσεις για τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, την ταυτότητα αναπηρίας, τη σεξουαλική ταυτότητα του θύματος
- Κλοπές ή και Ζημιές στα προσωπικά αντικείμενα του θύματος
- Επιδιωκόμενη απομάκρυνση των φίλων
- Διάδοση κακοθών και ψευδών φημών
- Ηλεκτρονικό bullying cyber bullying (Το cyberbullying περιγράφεται ως "η επαναλαμβανόμενη και εκ προθέσεων βλάβη που προκαλείται διαμέσου της χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών, κινητών τηλεφώνων και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών" Το Cyberbullying εμφανίζεται συχνότερα σε ιστότοπους όπου συγκεντρώνεται μεγάλος αριθμός εφήβων).

Ο Olweus (1995) τονίζει τη διαφορά του bullying με το «πείραγμα» στα πλαίσια του παιχνιδιού, εφόσον το «πείραγμα» συνήθως συμβαίνει μεταξύ φίλων και δεν περιλαμβάνει την πρόκληση σωματικού πόνου των άλλων. Αντίθετα το bullying εμπλέκει άτομα που δεν έχουν φιλικές σχέσεις. Πρόκειται για μία συμπεριφορά, η οποία χαρακτηρίζεται από ανισορροπία δύναμης και μπορεί να αναφέρεται στα ατομικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά του δράστη και του θύματος.

Το «πείραγμα» μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε εκφοβισμό αν συμβαίνει για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα και το σημαντικότερο όταν το παιδί αισθανθεί ότι οι πράξεις των άλλων δεν διέπονται από αστείο και δεν γίνονται μέσα στα όρια του παιχνιδιού.

Το φαινόμενο του «τραμπουκισμού» στο σχολείο δεν έχει προσωρινή μόνο ψυχική επίπτωση στα παιδιά και συνήθως δεν ξεπερνιέται μετά από ένα διάστημα. Αντίθετα, ο εκφοβισμός μπορεί συχνά να προκαλέσει μόνιμη ψυχική ζημιά σε ένα άνθρωπο και γι' αυτό πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και να αντιμετωπιστεί στο μέτρο του δυνατού απ' όλους τους εμπλεκόμενους (πολιτεία, εκπαιδευτικούς, γονείς και τους ίδιους τους μαθητές). Τα παιδιά που είναι θύματα σχολικού εκφοβισμού και καταπίεσης (bullying) στο σχολείο τους ή στις παρέες τους, αντιμετωπίζουν ως ενήλικες αυξημένο κίνδυνο να εμφανίσουν μικρότερα ή μεγαλύτερα ψυχολογικά προβλήματα, όπως διαταραχές άγχους, κατάθλιψη και τάσεις αυτοκτονίας, σύμφωνα με μια νέα έρευνα αμερικανών ψυχιάτρων.

Αποτελέσματα ερευνών που δημοσιεύτηκαν από τον Αμερικανικό Ιατρικό Σύλλογο "JAMA Psychiatry", παρουσίασαν στοιχεία σε βάθος χρόνου, για πάνω από μια 20ετία, τα οποία αφορούσαν περίπου 1.400 παιδιά ηλικίας εννέα έως 16 ετών (Copeland, 2013). Από αυτά, περίπου ένα στα τέσσερα είχε πέσει θύμα σχολικού εκφοβισμού (αγόρια και κορίτσια σχεδόν στο ίδιο ποσοστό), ενώ ένα στα δέκα παραδέχτηκε ότι είχε ασκήσει λεκτική ή σωματική βία σε άλλο παιδί. Ορισμένα παιδιά είχαν κατά καιρούς παίξει διπλό ρόλο, τόσο του θύτη, όσο και του θύματος.

Τα παιδιά αυτά βρίσκονταν υπό παρακολούθηση και μετά την ενηλικίωσή τους για να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού στη ψυχική υγεία των νέων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι επηρεάζει την μακροπρόθεσμη υγεία ενός προσώπου, προκαλώντας μια μεγάλη γκάμα προβλημάτων αργότερα (Copeland, 2013). «Ο εκφοβισμός αποτελεί δυνητικό πρόβλημα και για τα θύματα και για τους θύτες», δήλωσε ο ερευνητής. «Τείνουμε να θεωρούμε τον εκφοβισμό ως κάτι φυσιολογικό και όχι τρομερά σημαντικό μέρος της παιδικής ηλικίας, όμως στην πραγματικότητα μπορεί να έχει πολύ σοβαρές επιπτώσεις για τα παιδιά, τους εφήβους και τους ενήλικες».

Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, είναι σημαντικό να ληφθούν σε πρώτη φάση μέτρα πρόληψης. Εφόσον, το φαινόμενο εντοπίζεται στο σχολικό περιβάλλον, καλό θα ήταν οι εκπαιδευτικοί των σχολικών μονάδων να συζητούν με τους μαθητές τα δικαιώματά τους, τους κανόνες συμπεριφοράς και τη σπουδαιότητα της φιλίας και της **αλληλεγγύης** μεταξύ των μαθητών. Είναι απαραίτητο να αναζητούνται και να εντοπίζονται οι αιτίες εμφάνισης των βίαιων συμπεριφορών, οι οποίες προκαλούν περιθωριοποίηση και απομόνωση και να λαμβάνονται τα απαιτούμενα μέτρα για την ομαλή ένταξη των νεοφερμένων μαθητών ή ακόμη και των μαθητών που ανήκουν σε διαφορετική φυλή, χώρα ή είναι άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, είναι σημαντικό να επιδιώκεται η συνεργασία των γονέων, οι οποίοι οφείλουν να είναι ενημερωμένοι για το κλίμα εκπαίδευσης των παιδιών τους και με αυτό τον τρόπο να προτρέπονται σε ατομικές ή

ομαδικές δράσεις υποστήριξης.

Τέλος, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να διαβεβαιώνει το παιδί ? θύμα, ότι **δεν ευθύνεται** για αυτό που του έχει συμβεί και να του τονίσει, ότι θα βρίσκεται «δίπλα» του για να τον προστατεύει. Είναι ανακουφιστικό για ένα μαθητή, ο οποίος υφίσταται εκφοβισμό, να λάβει τη διαβεβαίωση, πως δεν είναι «κάρφωμα», αν κοινοποιήσει στον εκπαιδευτικό του την παραβατική αυτή συμπεριφορά και στη συνέχεια ο τελευταίος διεξάγει συζήτηση σε ολόκληρη την τάξη, με σκοπό την πρόκληση συναισθημάτων αλληλεγγύης μεταξύ των μαθητών. Παράλληλα, επιθυμητή θα ήταν η συνεργασία της διεύθυνσης του σχολείου με ειδικούς της ψυχικής υγείας για την ολοκληρωτική αντιμετώπιση και καταστολή του φαινομένου.

Η διεπιστημονική ομάδα του ΚΕΔΔΥ Κορινθίας

Αντωνόπουλος Αγγελής, α. προϊστάμενος

Καραμπέτσου Μαρία, Ψυχολόγος

Ψύλλου Αγορίτσα, Ειδική Παιδαγωγός

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. 1.Copeland, W. (2013). Bullied children can suffer lasting psychological harm as adults. *Journal of American Medicine and Associations- Psychiatry, February, 2013 Issue.*
2. 2.Olwens, D. (1995). Bullying or peer abuse at school : Facts and intervention. *Current Directions in Psychological Science, 4(6) (pp. 196-201).*
3. 3.Olwens, D. (1993). *Bullying at school: What We Can Do.* Oxford: Blackwell Publishers.
4. 4.Σπυρόπουλος, Φ. (2009). *Bullying. Το «πρώτο βήμα» στην παραβατικότητα.*
Αναρτήθηκε στις 03/05/2009 στην ιστοσελίδα:
www
.
theartof
crime
.
gr
/
assets
/
Bullying
.
doc
.
5. 5.Τσιάντης, Ι.(2008). *Ενδοσχολική βία.* 11^ο Πρόγραμμα Προαγωγής Ψυχικής Υγείας, Αθήνα, 2008.